

Kultúra

MÓRICZ ZSIGMOND:

Naplójegyzetek, 1919

A napló műfaja dokumentum és műalkotás határvidékén keletkező szövegeket foglal magában, néha kimondottan a közreadás, máskor pedig éppen a rejtezés igényét hordozva. Előbbire Benvenuto Cellini, utóbbira Gárdonyi Géza nevét lehetne példaként hozni, számtalan hasonló mű mellett. A naplóírás átmeneti műveket eredményez, szolgálhat kimondottan élet- és korrajzi elemek megörökítésére, de nem ritka – főleg írók esetében –, hogy inkább egy téma-gyűjtemény szerepét tölti be, mivel egy-egy szerzői feljegyzés későbbi művek kiindulópontjává válhat.

Móricz Zsigmond naplója, pontosabban naplósorozata, amely *Tükör* néven vált ismertté, e második változathoz áll közelebb. Személyes dokumentum, ám rendelkezik a műalkotás ismérveivel, köztes helyzetét nem is elsősorban a műfajból adódó töredezettség, hanem a publicitás késlekedése jelenti. A teljes (ma ismert) feljegyzések részben a személyes élet tényeit és eseményeit örökíti meg, részben reflexiókat és el-

mélkedéseket tartalmaznak, amelyek között váltakozó számban és terjedelemben tűnnek fel belpolitikai események mint a naplóíró érdeklő, érintő és véleményalkotásra készítő körülmények.

A kötet folyamatosan tartalmazza a *Tükör* 1919-es feljegyzéseit, illetve eltérő betűtípussal közli azokat az oldalakat, amelyeket Móricz eb-

ből 1919 augusztusában, *Kommunizmus után. Egy magyar író naplója* címmel közlésre előkészített. A sajtó alá rendező visszaállította az utóbbiból kihagyott részleteket, s jelzi, hogy a kezdő, június 23-i feljegyzés, amely a szovjetgyűlésen tapasztaltakat örökíti

meg, hiányzik az első változathoz. A szövegrekonstrukciós munka eredményes, a jegyzetsorozat egységes benyomást kelt, de az olvasónak tudnia kell, hogy az író által utólag kiválasztott részletek egybefűzésében nyilvánvalóan egy külső elv, igény, kényszer is szerepet játszott, az eredeti feljegyzésekből hiányzó beszámoló pedig vélhetően éppen ide készült, hangnemében és szemléletében az összeállítás belpolitikai idejéhez szólva, ugyanakkor a naplóíró rövid idő alatt megváltozott véleményét is mutatva. Ebből követke-

zik, hogy az értelmezés kellő körültekintést igényel, mert mind az első, teljes változatnak, mind az abból készült válogatásnak más jelentése van. A korrekt filológiai munka természetesen megteremti annak lehetőségét, hogy vizsgálni lehessen a kiemelések és szövegváltoztatások okait, valamint következményeit. Egyébként az egész évet végigkíséri egy tematikus villódzás: megjelenik a személyes környezet a család tagjaival, a munkát végző iparosokkal, mellettük a belpolitika a maga kósza híreivel, tapasztalt lehetetlenségeivel, illetve terrorjával, s jól érzékelhető a naplórónak a kultúrához, a magyarsághoz fűződő viszonya is. Mindezek megértéséhez igen jó eligazítást kínál Cséve Anna bevezető tanulmánya.

Móricz Zsigmond persze már a *Tükör* feljegyzéseiben sem tagadta meg önmagát: miközben a leányfalui ház építési munkálatain ügyködő építő- és kútúró munkások beszélgetését, egymással és a napi politikával szembeni érzéseiket figyelte, nem csupán megörökítette, hanem formálta is a valóságot. Számára ez a tevékenység a regisztrálás mellett anyaggyűjtést is jelentett, s a friss élményt, benyomást nem egy esetben azonnal fel is használta, tovább is írta. Erre utal például a 76. oldalon a kultúráról folytatott beszélgetés részlete, vagy Schillerwein János közműves Medici Katalinra célzó megjegyzése, amelyekről nehezen hihető, hogy az érintettektől származtak

volna. Ennek következtében viszont az sem dönthető el teljes határozottsággal, hogy a feljegyzett rémhírek valóban úgy hangzottak-e el, ahogy ott állnak, vagy már részben a naplóíró kételyeit is magukban foglalták? Bizonyos szempontból pontos válasz csak akkor adható majd, ha már a *Tükör* összes, ma ismert kötete publikálva lesz, s ennek következtében a megörökítő módszerről és a feljegyzések tartalmáról is általános vélemény megalkotására nyílik mód. Mindez a teljes feljegyzéssorozat hasonlóan szakszerű, s gyors közlése melletti érvként szolgál.

BUDA ÁTILLA

(Sajtó alá rendezte Cséve Anna, Noran Kiadó, Budapest, 2006, 352 oldal, 2499 Ft)

KOVÁCS EMŐKE:

A 19. századi Balaton világa

Ilyenkor, nyáridőben igazi felüdülés, amikor a szerencsés utazót a Balaton felé veti jó sora. Ha Budapestről vonnattal közelíti meg a Magyar Tengeret, Balatonszabadinál pillanthatja meg először a türkizkék vizet. Nem túlzás, ha azt írjuk, a látvány lélegzetelállító. Gondolatban mindenki veszi is fel fürdőruháját és rohan a hűsítő habok felé.